

ABDURRAHİM KARAKOÇ ŞİİRLERİNDE COĞRAFİ UNSURLAR

Araştırma Makalesi / Research Article

Altunal, B., Tosun, A. A. (2022). Abdurrahim Karakoç Şiirlerinde
Coğrafi Unsurlar. *Kapadokya Coğrafya Dergisi*, 3(1). 46-61

Geliş Tarihi: 02.05.2022

Kabul Tarihi: 30.06.2022

E-ISSN:

Baki ALTUNAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Doktora Öğrencisi

bakialtunal38@gmail.com

ORCID No: 0000-0002-1420-0068

Adnan Akın TOSUN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

adnanakintosun@gmail.com

ORCID No: 0000-0002-6654-3580

ÖZET

Türk halk edebiyatının son dönemdeki en önemli isimlerinden birisi olan şair ve yazar Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde yer alan beşerî ve fiziki coğrafya unsurları bu çalışmada konu edinilmiştir. Yapılan araştırmada şairin kaleme aldığı şiirlerdeki coğrafi öğelerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi temel alınmıştır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi tekniği ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Abdurrahim Karakoç'un yazdığı şiirlerden yararlanılmıştır. İçinde yaşadığı coğrafyanın doğal ve beşerî özelliklerinin şairin edebi çizgisini etkilediği, şiirlerinde önemli bir yer tuttuğu ve ele aldığı temaların bu doğrultuda geliştiği görülmektedir. Şair, eserleriyle dönemin sosyal meselelerine ve politik tartışmalarına dahil olması kadar aşk, doğa sevgisi, coğrafya ve dini meselelerde de görüş beyan etmiştir. Depremler, dağlar, gök cisimleri, doğa sevgisi, gurbet yaşamı ve şehirleşme gibi coğrafi olgu ve olayları eserlerine yansıttığı görülmüştür. Sanatın, toplumun önemli hayat damarlarından birisi olduğu düşüncesini yaşamının sonuna kadar sürdürmüş ve eserlerini bu doğrultuda kaleme almıştır.

Anahtar Kelimeler: Abdurrahim Karakoç, Şiir, Coğrafi Unsurlar.

GEOGRAPHICAL ELEMENTS IN ABDURRAHİM KARAKOÇ POETS

ABSTRACT

The human and physical geography elements in the poems of poet and writer Abdurrahim Karakoç who is one of the most important names of Turkish folk literature in the last period, are the subject of this study. In the research, it is aimed to reveal the geographical elements in the poems written by the poet. This study was based on the qualitative research method. The study was carried out with the document analysis technique, one of the qualitative research designs. As a data collection tool, poems written by Abdurrahim Karakoç were used. It is seen that the natural and human characteristics of the geography she lives in affect the poet's literary style, occupy an important place in her poems and the themes she deals with develop in this direction. The poet expressed her views on love, nature love, geography and religious issues as well as being involved in the social issues and political discussions of the period with her works. It was seen that she reflected geographical phenomena and events such as earthquakes, mountains, celestial bodies, love of nature, foreign life and urbanization in her works. She maintained the idea that art is one of the important lifebloods of society until the end of her life and wrote her works in this direction.

KeyWords: Abdurrahim Karakoç, Poetry, Geographical Aspects.

1. GİRİŞ

1.1. Abdurrahim Karakoç' un Hayatı

Türk edebiyatının önemli şairlerinden birisi olan Abdurrahim Karakoç, “*Üç kapı varsa ikisinden şair çıkar*” (Avcı, 2008, 5) diye adlandırılan şairlerin kenti Kahramanmaraş'ın Ekinözü ilçesinde 1932 yılında doğmuştur (Şehsuvaroğlu, 2016, 19). Babası Ümmet Karakoç annesi Fatma Karakoç'tur. Babası derin bir dini bilgiye sahip olmasının yanı sıra şairlikle ilgilenmiş ve bir çok şiir kaleme almıştır. Annesi Fatma Hanım ise okuma yazma bilmeyen ve kendisini çocuklarının yetişmesine adanmış bir Anadolu kadınıdır (Boz, 2013, 3). Abdurrahim Karakoç, diğer kardeşleri gibi babasından hem Kur'an okumayı ve hem de şiire merak duymayı öğrenmiştir. Evine çeşitli dergi ve kitapları sıkça getiren baba Ümmet Karakoç, çocuklarının yaşamında derin izler bırakmıştır. Karacaoğlu, Yunus Emre ve Dadaloğlu gibi halk edebiyatı şairlerine ait şiirleri okumuş ve çocuklarının bu büyük isimleri tanınmasına vesile olmuştur (Şehsuvaroğlu, 2016). İlkokul eğitimini babasının tesirinde bir atmosfer içinde tamamlayan Karakoç, daha sonra köyünde kalarak mesleki anlamda marangozluk işleriyle uğraşmaya başlamıştır (Avcı, 2012, 91). 1953 yılında askerlik vazifesini tamamlayan Karakoç, 1958 yılının sonuna kadar köyünde kalmıştır. Yaşadığı köy olan Cela'nın köy statüsünden ilçeye dönmesinden sonra yeni kurulan ilçe belediyesinde memur olarak işe başlar (Filiz, 2010). 1960 yılına gelindiğinde sevdiği kadına “*Mihriban*” adlı meşhur şiirini yazmıştır. Mihriban isminin aslında sevdiği kadının gerçek ismi olmadığı, kendisinin verdiği sembolik bir isim olduğunu yıllar sonra bir televizyon kanalında ifade eder. Sevdiğine kavuşamamış olmanın hüznüyle beraber şiirlerinde ele aldığı tema değişikliğe uğramaya başlamıştır. Toplumsal meseleler ile doğa sevgisine yönelmiş ve bu doğrultuda şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde doğa ve toplumsal meseleler sıkça göze çarpmaktadır.

1965 yılına gelindiğinde ise eşi Pakize Akıl ile hayatlarını birleştirirler (Kurt, 2013, 23). İlk çocuğuna kavuşamadığı sevdası “*Mihriban*” adını vermiş ve bu durumu şöyle açıklamıştır: “*Dünya gelen ilk çocuğum olan kızıma Mihriban adını koydum. Çünkü yaşadığım evde her daim onun adının anılmasını istedim.*” İkinci çocuğu ise dünyaya erkek olarak gelir ona da düşünce dünyasında büyük etkisi olan Türk-İslam ülküsünden hareketle “*Türk İslam*” adını koymuştur. Bu durumu ise şöyle izah etmektedir: “*Gönül verdiğim iki büyük sevdayı eser yaptım. Şiirlerim ve çocuklarım en kıymetli eserim.*” 1981 yılında belediyeedeki memuriyetinden emekli olur ve daha sonraki yıllarda Ankara'ya yerleşir. Ankara'da yaşadığı yıllarda Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu ile tanışır. Yazıcıoğlu'nun teklifi sonrası ise partiye katılır ve siyasi faaliyetlerine burada devam eder. Yazdığı şiirler neticesinde yaşamı boyunca mahkeme ve soruşturmalara muhatap olan şair, hiçbir duruşmasında avukat tutmamış ve kendini savunmuştur. Yapılan soruşturmalar ve mahkemelerin hepsinden berat eden Karakoç, mücadeleci ruhunu hiç kaybetmemiştir. 7 Haziran 2012 günü hayata veda eden Abdurrahim Karakoç'un cenaze namazı Ankara Kocatepe Camii'nde sanat ve siyaset

camiasından pek çok kişinin katılımıyla 8 Haziran 2012 Cuma günü kılınmıştır (Gülcemal, 2012, 20). Cenazesi Bağlum Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir (Boz, 2013, 14)

1.2. Edebi Kişiliği ve Şiir Dünyası

Abdurrahim Karakoç yazdığı ilk şiirlerinde yakın çevresi ve arkadaşlarına yönelik hicivler yazmıştır. Bu ilk şiirleri Kahramanmaraş Elbistan'da çıkarılan yerel dergilerde yayımlanmıştır (Filiz, 2010, 6-7). Aşk şiirleri arasında büyük bir öneme sahip olan *Mihriban* şiirinden sonra ise daha çok siyasi ve sosyal meselelere dair şiirler ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle evlilik hayatının başlamasıyla beraber aşk şiirleri periyodik olarak azalma göstermiştir (Şehsuvaroğlu, 2016, 107). Şiirlerindeki konular köy yaşamı ve burada yaşayan insanların problemlerini dile getirmeye dönük olmuştur. Doğa sevgisi, içinde bulunduğu coğrafyanın özellikleri ve av hayatına olan merakı da ele aldığı temalar arasında yer almıştır. Abdurrahim Karakoç şiirlerinin tüm halk kesimleri tarafından anlaşılması ve toplumun pek çok meselesine açık yüreklilikle temas etmesi onun mert ve tavizsiz tarafını göstermesi bakımından da önemlidir. Çok geniş bir sözcük bilgisi ve anlamına sahip olan şair, bu bilgisini yazdığı şiirlere yansıtmaktan geri durmamıştır (Saldere, 2001, 125).

1.3. Şiir ve Coğrafya İlişkisi

Edebi her çalışmada olduğu gibi şiirler ve şiirin yazıldığı coğrafya ile şairin hayatının geçtiği yer arasında derin bir ilişki vardır. Yaşanılan coğrafya aynı zamanda kültürel birikimlerin yani maddi ve manevi bütün değerler bütününe oluşmasına etki ettiği gibi şiiri de derinden etkilemiştir. Bireyler arası münasebetler gibi toplumsal ilişkilerde dil aracılığıyla sağlanır. Toplumda madde ve kavram olarak ifade edilebilecek her şeyin dilde bir karşılığı vardır. Kültür ve tarih mirası, dil aracılığıyla gelecek nesillere aktarılabilir (Güvenç, 1994, 106). Sözcükler bir ulusun kolektif bilinç yapısını, tarihini, değerler bütününe, ideallerini ve dünya görüşlerini yansıtan en manalı yapılardır. Bu çerçevede, sözcükler aracılığıyla oluşturulan metinler kolektif bilincin yeni nesillerde oluşturulmasında ve geliştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir (Sevim, 2014). Şiirler yazılırken bu yazma işinin coğrafya kavramıyla doğrudan ilişkisi vardır. Bitki türlerini yetiştiren fiziksel bir sıcaklık derecesi olduğu gibi, sanatsal ve edebi türleri meydana getiren manevi sıcaklık derecesi de vardır. Bireyin fikirlerinden türeyen ürünlerde, doğa ürünlerinde olduğu gibi içinden çıktıkları çevreyle açıklanırlar (Yetkin, 1972, 196'dan aktaran Aktaş, 2012: 14). Bu maneviyat ortamı da şiirin içinde doğduğu coğrafyada olgunlaşmasıyla ifade edilir. Şairler, insan olarak içinde yaşadığı coğrafyadan etkilenmiş ve ortaya koydukları eserlerde bu etkinin izleri görülmüştür. Coğrafya biliminin temel konusu olan doğa ve insan ögesi, pek çok şair gibi Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinin de ana kaynağı olmuştur. Doğa sevgisini ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini büyük bir aşkla harmanlayarak genç kuşaklara aktarmıştır. Ali Şir Nevayi'nin şiirleriyle "bütün Türk coğrafyasını birleştirmesi" gibi Karakoç'ta kaleme aldığı eserlerde önce yaşadığı bölgeyi daha sonra yaşadığı ülkeyi ve son olarakta

tarihi ve kültürel bağlarının olduğu pek çok coğrafyayı ana tema olarak işlemiştir. Doğa, çevre ve vatan sevgisi gibi öğeler şairin edebi yönüne yansıyan önemli kavramlar olmuştur.

1. 4. Coğrafya ve Kültür

Toplumların meydana gelmesinde ve tarih sahnesinde hayatta kalabilmelerinde kültür kavramını yeni nesillere aktarmadaki başarıları ön plana çıkan bir gerçektir. Kültür kavramının meydana gelmesinde de coğrafya faktörünün yadsınamaz bir yeri vardır. Şöyle ki kültür ve coğrafya kavramları bir bakıma iç içe geçmiştir. İnsanoğlunun yaşam sürdürme yeri olarak belirlediği ortamların farklı olması yaşama şekline, kültürel yapısına ve değerler bütününe doğrudan etki etmektedir. Kültür kavramı, insanoğlunun doğa karşısında doğa ile hayatını devam ettirebilmesi amacıyla ürettiği değerler bütünüdür (Güvenç, 1994, 48). Kültür ve coğrafyayı bir araya getiren kültürel coğrafya, kültürün ve toplumun coğrafi işleyişini, ortaya çıkan coğrafi çeşitlilikleri coğrafya bilimine ait bir yaklaşım ve bakış açısıyla ele alan bir disiplindir. Kültür coğrafyası kavramı dil, din, ekonomi, yönetim şekli ve diğer kültürel olguların bir yerden diğerine farklılaşma veya aynı kalma yollarını betimler ve analizini yapar (Arı, 2005, 320). İnsanın yaşadığı coğrafyada gösterdiği faaliyetlerin birçoğu hatta tamamına yakını coğrafyadan kaynaklı faaliyetlerdir. Buna yemek yeme alışkanlıklarından ev yapma alışkanlıklarına kadar birbirinden çok farklı olan ve kültüre aktarılmış olan her şey coğrafyayla ilgilidir. Çünkü içinde yaşadığı malzemeden ev yapma şeklini oluşturur. Yemek kültürünü de yine yaşamını sürdürdüğü coğrafyanın izin verdiği kadarıyla oluşturur. Bu durumdan hareketle coğrafyanın kültür üzerindeki etkisi açık şekilde ortadadır (Özgüç, 1998, 173). Bir coğrafi bölgede yer alan yerleşme biçimi, mimari doku, sözlü ürünler, müzik ve el sanatları gibi pek çok eser kültür coğrafyasının inceleme sahasına giren unsurlar olarak değerlendirilebilir. Yabancı kültürlerle ait değerlerin teknolojik gelişmeler ve küreselleşmeye bağlı olarak kendi coğrafyalarını aşarak dünyanın farklı bölgelerini etkilediği bilinen bir gerçekliktir. Bu durumun etkisini azaltabilmek için kültür coğrafyası kavramı son dönemde ön plana çıkmış ve araştırmacıların bu konuya eğilmelerini sağlamıştır. Özellikle genç kuşakların içinde buldukları doğal ve toplumsal çevreye ait zenginlikleri tanınması, bu zenginliklere yönelik farkındalık düzeylerinin artması kültür ve coğrafya ilişkisiyle yakından bağlantılıdır. Kültürel değerlerini, tarihi bağlarını ve atalarından beri varlığını sürdürdüğü coğrafyayı tanımayan toplumların tarih sahnesinde varlıklarını uzun vadede devam ettiremeyeceği de bilinmelidir.

1.5. Çalışmanın Amacı

Yapılan bu çalışmada Türk halk edebiyatının son yüzyıldaki en önemli şair ve yazarlarından birisi olan Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde yer alan doğal ve beşerî coğrafya unsurlarının tespit edilmesi ve yorumlanması amaçlanmıştır. Aşağıda maddeler halinde sıralanan öğeler ise yapılan çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır:

- 1- Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde yer alan mekânsal unsurların belirlenmesi,

2- Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde yer alan fiziki coğrafya unsurlarının belirlenmesi,

3- Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde yer alan beşerî coğrafyaya ait öğelerin belirlenmesi, şeklindedir.

2.YÖNTEM

Ele alınan bu araştırma nitel veri toplama desenlerinden biri olan doküman analizi yöntemi ile yürütülmüştür. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular ile alakalı bilgi barındıran yazılı dokümanların incelenmesini ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 217). Elde edilen verilerin analiz aşamasında ise içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Nitel çalışmalarda verilerin analiz sürecinde içerik analizi yöntemi sıkça kullanılmaktadır. İçerik analizi yöntemi kuramsal bağlamda açık olmayan temalar ve şayet var ise alt temaların meydana getirilerek analiz edilmesinde işe koşulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Davey 1991'e göre; nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan içerik analizi çalışması eldeki yazılı belge ve konu ile ilgili unsurların incelendiği, veri toplama sürecinin belirli bir sistematik dahilinde gerçekleştiği ve gerçekte nelerin olduğunun dikkate alındığı yöntemdir. Buradan hareketle içerik analizi çalışmaları deneysel çalışmalara kıyasla karşılaştırma yapmada kullanılmaz. Çalışmayı yürüten kişi hipotezi test etme veya ispat etme amacı taşımayarak durumu tanımlamaya çalışır (Hancock ve Algozzine, 2006). Yapılan bu çalışmada da Abdurrahim Karakoç şiirlerinde yer alan coğrafi unsurlar bu bağlamda ele alınmaktadır.

2.1. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Veri toplama aracı olarak Abdurrahim Karakoç'un yazdığı şiirler ele alınmıştır. Araştırma sürecinde siir.sitesi.web.tr, www.antoloji.com internet adresi ve şairin kaleme aldığı (Vur Emri, Dosta Doğru ve Hasan'a Mektuplar) adlı şiir kitaplarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda adı geçen şiir kitaplarında yer alan 129 şiir incelenmiş ve bu şiirler çalışmanın alt amaçlarına göre tek tek analiz edilmiştir. Coğrafi unsurların yer aldığı düşünülen şiirler alt amaçlara göre gruplandırılmış, yorum ve tartışmalar bu gruplandırma etrafında gelişmiştir.

3. BULGULAR

Şiirler, hikayeler, destanlar, türküler ve şarkılar ortaya çıktıkları toplumların hem kültürel değerlerinden hem de o ortamın coğrafi şartlarından derinden etkilenirler. Doğal yaşamın insan üzerindeki etkisi tarihin her döneminde varlığını hissettirmiştir. Tarihi olaylar, sosyal gerçeklikler, aşk ve kahramanlık öyküleri, doğa olayları ve coğrafi öğeler sadece şiirlere konu olmamış pek çok edebi ürünü de etkilemiştir. Buradan hareketle bu bölümde Abdurrahim Karakoç'a ait şiirlerde geçen mekânsal, fiziki ve beşerî coğrafya ait öğeler alt başlıklar altında incelenmiştir.

3.1. Mekân

Coğrafya bilimi ile ilgili tanım ve kavramlarda yer alan diğer bilim dallarında mekân olma durumundaki mekân kavramı yirminci yüzyılın ortalarında daha durağan, değişmez ve içinde günlük yaşamın sürdüğü sınırları belirli boşluk gibi düşünülürken, yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra ise daha karmaşık, farklı anlamlar yüklenen ve çok boyutlu bir olgu olarak ortaya çıkmıştır (Bilgili, 2016). Abdurrahim Karakoç şiirlerinde içinde yaşanan dünya, yaşamını sürdürdüğü ülke, şehir, ilçe, köy ve sokaklar zaman ve mekân birlikteliği çerçevesinde pek çok şiirine konu olmuştur. “Anadolu Gezisi” başlıklı şiirinde yer alan şu dizeler Anadolu hayatını ve bölgesel farklılıkları yansıtmaları bakımından önemlidir:

Ter kokuyordu Çukurova tarlaları

Yosun kokuyordu Karadeniz'in mavnaları

Irgat türküleri duyuluyordu uzaktan

Yırtık havalar döküyordu parmaktan

Ekin biçiyordu yalınayak köy kızları

Bıçak gibi bir soğuk biçiyordu baharı

Elleri kabarıyordu oraktan.

Dal boylu gençler gidiyordu bıçaktan

Yine “Ayna” başlıklı bir diğer şiirinde zamanın hızla geçip gittiğini, ömrünün sonuna geldiğini ve gönül verdiği insana ait sitemkâr sözleri yer almaktadır. ‘Gönlüm sende gözüm yollarda durdu/ Saat isyan etti, takvim kudurdu’ dizeleri zaman mefhumuna vurgu yapması bakımından önemlidir. ‘Emeği boşadır yuvasız kuşun/Neredeyse toprağa degecek başın’ dizeleriyle de dünya hayatının fani olmasına ve artık ömrünün sonuna doğru geldiğine işaret etmektedir. Sevdiği kadına yönelik sitem dolu dizelerinde ise şu ifadeler yer vermiştir:

Kara gözlüm bu ayrılık yetişir

Hesap et sen, gurbet ile

İki gözüm pınar oldu gel gayrı

Otuz ay tutuldu, kolay mı dile?

Elim değse akan sular tutuşur

Hapisler, esirler, sürgünler bile

İçim dışım yanar oldu gel gayrı

Sılasına döner oldu gel gayrı...

Türk toplumunda dini ve milli bayramların önemli yer tutması şairlerin şiirlerine de konu olmuş ve bu değerleri sözcüklerin gücüyle ölümsüzleştirmeye gayret etmişlerdir. Karakoç’a ait “Bayramlar Bayram Ola” adlı şiirde dini bayramlara vurgu yapan ve eski bayramlardan aldığı manevi hissiyatı şimdi almadığını ifade eden şu dizelere yer verilmiştir:

Hani ya o özlem, hani ya tat?

Kar çiçeği solmuş kar yatağında

Ne dışım kaygısız ne içim rahat

Can verir ırmağın dar yatağında

Haftalar öncesi her gün, her saat

Arife gecesi yer yatağında

Babamdan sorduğum bayramlar hani?

Üstüme serdiğim bayramlar hani?

Yaşadığı ülkenin doğal ve bölgesel güzelliklerini ele aldığı “Güney İlleri” başlıklı şiiri hem doğal unsurları yansıtmaması hem de güneyde yer alan illerimizin güzelliklerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Şiir yer alan dizelerden bazıları ise şu şekildedir.

Gök mavi, dağlar ak, ovalar yeşil

Baharda haz duyar nar çiçeklenir

Dört mevsim bahardır güney illeri

Arı sesi çan sesine eklenir

Çiğ düşmüş çiçekte gün ısl ısl

Tüm güzellik Toroslarda renklenir

Bir sarı bir mordur güney illeri

Oylum oylum kardır güney illeri

Dünya hayatının ebedi olmadığını ve her insan bir gün ebedi alem göç edeceğini vurguladığı “Yolların Sonu” şiirinde ele aldığı bu değişmez gerçekliği coğrafi öğeler ve mekânsal tasvirlerle şöyle ortaya koymuştur:

Akar bir oluktan beş dağın karı

Yollar kıvrım kıvrım, dağlar sıralı

Demişler adına hasret pınarı

Düşünürüm yollar beni yoralı

Şu mezarı gölgeleyen çınarı

Kaç ceylan iniyor böğrü yaralı

Kimin için kimler dikti bu yola?

Her gecenin seher vakti bu yola?

Abdurrahim Karakoç’a ait yukarıda yer alan bu dizelerde geçen mekân ve zaman birliğine dayanan öğeler, çalışma kapsamında yer alan birinci alt araştırma cümlesine örnek olarak gösterilebilir. Şiirde yer alan kar, çınar ağacı, sıra dağlar ve seher vakti gibi kelimeler coğrafya bilim dalının inceleme ve araştırma sahasına giren unsurlardır. Bu unsurların ele aldığımız şiirlerde yer alması çalışma kapsamındaki ilk alt amacımızla paralellik göstermektedir.

3.2. Fiziki Coğrafya Unsurları

Depremler

İnsanlar üzerinde psikolojik, ekonomik ve sosyolojik etkileri olan doğa olayları tarihin her döneminde etkili olan afetlerdir. İnsan yaşamını doğrudan etkileyen bu doğal afetler arasında yer alan depremde hem ülkemizde hem yakın coğrafyamızda hem de dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelmiştir ve gelmeye de devam etmektedir. Bu hadiselerin insan yaşamı üzerindeki etkisi sadece can ve mal kayıpları olarak kalmamış toplumsal yaşamın içindeki pek çok öğeyi etkilemiştir. Yazılan

şiiirler, anlatılan hikayeler ve söylenen ağıtlar bu olayların etkilerini ana temaları olarak kullanmıştır. Buradan hareketle 13 Mart 1992 yılında Erzincan'da meydana gelen depremin insanlar üzerindeki etkisi ve bölgedeki bıraktığı tahribata yönelik Abdurrahim Karakoç “Erzincan Depremi” adlı şiirinde şu veciz ifadeler yer vermiştir:

<i>Erzincan'da dağlar gökle öpüür</i>	<i>Çok konuğun oldum içinden geçtim</i>
<i>Yiğitleri ecel ile kapışır</i>	<i>Ekmeğinden yedim suyundan içtim</i>
<i>Çok katlı binalar yere yapışır</i>	<i>Gönlüme ben seni bir mesken seçtim</i>
<i>Çöküntüde kalan candır Erzincan</i>	<i>Şimdi o meskenin mezar Erzincan</i>
<i>Toprağın emdiği kandır Erzincan''</i>	<i>Dilim konuşmaktan bizar Erzincan</i>

Bu ifadeler fiziki coğrafyaya konu olan depremin edebiyatın dilinde nasıl müstesna bir konuma yükselmiş olması bakımından önemlidir. Depremlerin insan üzerindeki etkisinin şiir aracılığıyla dile getirilmesinde, yaşanan acı hadiselerin sonraki kuşaklara aktarılmasında ve bu gibi doğal afetlere karşı farkındalık oluşturulmasında oldukça etkili olmuştur.

Dağlar

'Gökbelen dağlarında yağmur yağıyordu/Yetimler mahallesinde bir çocuk ağlıyordu' dizelerinin yer aldığı “Anadolu Gezisi” adlı şiirde şair Mersin'in Silifke İlçesinde yer alan Gökbelen Yaylası'ndaki dağlara vurgu yaparak yetim çocukların duygularını ifade etmeye çalışmıştır. Yine aynı şiirde yer alan şu dizelerde de Hakkâri sınırları içerisinde yer alan Cilo Dağı ile bölgede yaşamını sürdüren genç ve gelin kızların yaşamlarına vurgu yapmıştır:

'Cilo dağlarında kamalaklar üşüyordu/ Garipler köyünde bir gelin düşünüyordu'. Kastamonu'da bulunan Ilgaz Dağı ve bölgedeki bekarlar kahvesi de şairin dikkatini çekiyor ve şu dizelerde kendine yer buluyordu: 'Ilgaz dağlarında kurtlar uluyordu/ Bekarlar kahvesinde bir adam uyuyordu'. İçinde yaşadığı duygu dünyasını coğrafi öğelerle betimleyen şair “Dağlara Deniz Ektim” şiirinde yalnızlık, özlem, çile ve sabır gibi kavramları dağ metaforu ile birleştirerek sanatının konusu haline getirmiştir. Bu şiirde yer alan dizeler ise şu şekildedir:

<i>Uykuları yatağıma bağladım</i>	<i>Hayal var ki hakikatten evladır</i>
<i>Geceleri delip çıktım dağlara</i>	<i>Çile var ki çok nimetten evladır</i>
<i>Ormanların kakülünü taradım</i>	<i>Sabır, şükür, her zinetten evladır</i>
<i>Bulutlardan gömlek diktim dağlara''</i>	<i>Üçüncü gözümle baktım dağlara</i>

“Dağ ile Sohbet” şiirinde de yine sevdasına ve hüznüne yer verir. Sevgiliye karşı hissettiklerini dağlarla konuşarak ifade eder. İçinde yaşadığı coğrafya sevdasına yansır ve şu dizeler şairin kaleminden yüreklere dökülür:

Hiç başın ağrır mı yoruldu mu hiç

Ormanın var, pınarın, taşın var

Birine küstün mü darıldın mı hiç

Dört mevsimde bulut saçlı başın var

Sevdin mi, öptün mü sarıldın mı hiç

Bilmem ama uzunca bir yaşın var

Hasret nedir, ne değildir de hele

Mühlet nedir, ne değildir de hele

Şair bir başka şiirinde ise çevreye ve orman arazilerine duyduğu sevgiyi dile getirir. Ormanların tahribatına yönelik “Köroğlu’na Dair” şiirinde şu dizelere yer verir:

Sır tutmuyor suya giden testiler

Kılıçları müzelere astılar

Çamlıbel’in çamlarını kestiler

Dağlar çıplak kaldı, orman değişti...

Mevsimler

Baharın gelişi, doğanın uyanışı, toprağın suyla buluşması ve ağaçların çiçeklenmesi gibi mevsimsel olaylar birçok şair ve yazarın konusu olmuştur. İnsan, sadece toplumsal ilişkilerden oluşan bir varlık olmayıp doğayla ve bulunduğu coğrafya ile de etkileşim halinde olan bir varlık olarak karşımıza çıkmıştır. Abdurrahim Karakoç’ta özellikle doğup büyüdüğü ve yaşamını sürdürdüğü Kahramanmaraş’ın Ekinözü ilçesindeki mevsimsel geçişlere ve doğal döngüye işaret etmiştir. “Topraktaki Sevince” başlıklı şiirinde bulunan şu dizelerde bu durumu şöyle betimlemiştir:

Al elmalar yeşil dalı eğince

Hava bulutlanıp gök gürleyince

Yaprakların ucu yere değince

Bir yağmur başlar inceden ince

Bak o zaman topraktaki sevince

Bak o zaman topraktaki sevince

“Geleceğim” adlı bir diğer Őirinde ise sevdiği kadına yönelik umutlarını ve hayallerini dile getirerek bu durumu mevsimlerle ifade etmiştir. Baharın, yazın, gzn ve kışın yüreğinde taŐıdıđı sevdıyla bütünleŐmesi ve sözcüklere dökülmesi Şairin hem edebi kişiliği hem de duygularını yansıtması bakımından önemlidir. Bu dizeler ise Őöyledir:

Sıcak bir yaz akŐamında olabilir

Cümle köprüleri sel alsada tek tek

Sarı bir göz akŐamında olabilir

Söz vermiŐim bire kere engel demek

Kışın beyaz akŐamında olabilir

Başı karlı, kara dağlardan geçerek

Ellerinde bir top mavi iekle

Azığım bir tas su, bir dürüm ekmekle

Gelirim, beni bekle

Gelirim, beni bekle

Memleketi Elbistan ve Ekinözü dolaylarındaki coğrafı unsurların, doğal olayların ve mevsimsel öğelerin yer aldığı “Anadolu Sevgisi” Őiri de bu kapsamda incelenen bir diğer Őiirdir. Şair bu Őirinde aşağıdaki dizelerine yer vererek baharın geliŐini, yayla zamanını, ekim-dikim dönemini ve bölgede yetiŐen bitkisel rnleri Şöyle ifade etmiştir:

Sen bizim dağları bilmezsin

Bilmezsin ovalar nasıldır bizde

Hele boz dumanlar çekilsin de gr

Kağnılar yollarda, yoncalar dizde

Her haftası bayram, her günü düğün

Saydıklarım damla değil denizde

Hele yaylalara çıkılsın da gr

Hele bir ekinler ekilsin de gr

Görmedin sen bizim mavi suları

Karlar eriyince kırar yuları

Köpük olur beyaz, sel olur sarı

Hele taŐtan taŐa dökülsün de gr

Gök Cisimleri

Abdurrahim Karakoç’un Şiirlerinde yıldız, ay ve güneŐ gibi metaforlar sıkça görülür. Şair duygu, düşünce ve hissiyatını gökteki cisimlerle ifade ederek benzetme sanatından yararlanır. Yazılan Őiirlerin yalın, duru ve halk diline uygun olması kadar söz sanatlarıyla örtüŐmesi de edebi anlamda

önemlidir. Şiirlerinin edebi analizlerinden ziyade var olan durum bu başlık altında incelenmiştir. Şairin “Bitmeyen Gece” adını verdiği şiirinde yer alan şu dizelerde umutsuzluk ve karamsarlık duygularını gök cisimlerini kullanarak ifade eder:

Bir gece başladı yıldızsız, aysız

Ne horozlar öttü ne sabah oldu

Kibritler ıslaktır, çakmağım yağsız

Dar odam ebedi ışksız kaldı

“Dua” ve “Hayal ve Gerçek” isimli şiirlerinde ise sevdiği kadına yönelik hislerini yıldız, gece ve ay ışığı tasvirleriyle şöyle anlatır:

Senin ak alnında gök gözlerinden

Ay ışığı pencereden girende,

Önce dallar sonra yapraklar öpsün

Senden yana hayal kurmak ne güzel

Eğilsin yıldızlar tutsun elinden

Ya bir otobüste ya bir trende

Gecelerden sonra şafaklar öpsün

Gurbet ilden sana varmak

3.3. Beşerî Unsurlar

Şehirleşme

Özellikle 1980 yıllardan sonra ülkede yaşanan küreselleşme, liberal ekonomi politikaları ve sanayi tesislerinin ön plana çıkması gibi durumlar kırsaldaki yaşamı derinden etkilemiştir. Köyde temel geçim kaynağı hayvancılık ve tarım olan insanlar, bu hızlı değişim ve dönüşüm sürecine hazırlıksız yakalanmış ve kitleler halinde kentlere doğru bir iç göç hareketini başlatmışlardır. Türkiye’de bu yıllarda göç merkezi haline gelen şehirler hem alt yapı hem de üst yapı alanında yetersiz kalmış ve birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Çarpık kentleşme, gecekondulaşma ve sosyal dokunun bozulması gibi durumlar bu sorunlar arasında aklımıza ilk gelenlerdir. Toplumsal hayatta meydana gelen bu değişimler şiirlere, romanlara, şarkı ve türkülere konu olmuştur. Bu yıllarda memleketi Elbistan’dan Ankara’ya taşınan Abdurrahim Karakoç’ta kaleme aldığı şiirlerde yaşanan bu duruma dikkat çekmiştir. “Cevapsız Kalan Sualler” adlı şiirinde şu dizelerle betonlaşma, şehir hayatı, örf ve adetlerin değişim sürecini tenkit etmiştir:

Yürü: duvar beton otur yer beton

Ne çiçekler açar ne kuşlar öter

Tavana bakarsın 'bakma der' beton

Yolların on adım ötede biter

Yağmur kokan toprakların nerede?

Serbest gezen ayakların nerede?

Her günü hasrettir haftanın ayın

Hani ya bayramın, düğünün, toyun?

İlin, yurdun konakların nerede?

Köy Hayatı

Şair, yaşamının ilk yıllarını Kahramanmaraş'ın Elbistan İlçesine bağlı Cela köyünde geçirir. Köy hayatı ve içinde bulunduğu sosyal ortam şiirlerini ve edebi kişiliğini derinden etkiler. Şiirlerinin açık, yalın ve halkçı bir anlayışla yazılmasında bu durumun şüphesiz büyük bir etkisi olmuştur. Toplum dertlerini, içinde bulunduğu ekonomik ve politik meseleleri akıcı ve etkileyici üslubuyla aktarmış ve yaşadığı döneme damga vurmuştur. Buradan hareketle "Anadolu Sevgisi" adıyla kaleme aldığı şiirinde yer alan şu dizeler bu tespit ve yorumumuzu destekler bir mahiyettedir:

Sen bizim dağları bilmezsin gülüm

Sen bizim köyleri göremedin ki hiç

Hele boz dumanlar çekilsin de gör

Yolları toz, çamur, evleri kerpiç

Her haftası bayram, her günü düğün

O kirlili kabukta, o en temiz iç

Hele yaylalara çıkılsın da gör

Hele bir yakından bakılsın da gör

Abdurrahim Karakoç "Hasan'a Mektuplar-16" başlıklı bir diğer şiirinde de köy yaşamını şu dizelerle anlatır:

Öküzler harmana eğri bakıyor

Kızıl toprak ak tohumu yakıyor

Bu yıl yumurtalar hep cılk çıkıyor

Yuva bizim amma kuş bizim değil

Gurbetlik

İnsanlar farklı sebeplerden ötürü doğup büyüdüğü topraklardan ayrılabilir veyahut uzak kalabilirler. Gurbet hayatındaki insanların yüreğinde sılıya kavuşmak, memleketinin taşına, toprağına, deresine, ormanına ve kuşuna hasretlik çekmek şeklinde tezahür eder. Son dönem Türk halk edebiyatı şairleri arasından da bu konu önemli yer tutar. Şairler, yazarlar ve araştırmacılar bu doğrultuda pek çok çalışma yapar ve gurbet yaşamının sosyolojik, psikolojik, politik, ekonomik ve coğrafi boyutlarını ele almaya çalışır. Çalışmamız kapsamında ele alınan Abdurrahim Karakoç şiirlerinde de gurbet hayatı ve sılıya özlem gibi unsurlar önemli yer tutar. Şairin kaleme aldığı “Gönlümdeki Gurbet” şiirinde doğal yaşam ve gurbet teması şöyle yer alır:

İlgıt ılgıt yeller eser ovadan

Gene yanar oldu bağırımın başı

Kuşlar tüm tedirgin kalkar yuvadan

Nasıl söner bu sevginin ateşi

Özümüz gövünür yanık ovadan

Oğuzlar soyunun savaş yoldaşı

Sazların telinde gurbet yazılı

Atların nalında gurbet yazılı

Şairin “Gurbet Akşamı” adlı şiirinde gurbet ve içinde yaşadığı doğal yaşam öğeleri birleştirilir. İçinde doğup büyüdüğü coğrafyadan uzak kalmanın derin özlemi şu dizelerde açıkça hissedilir:

Artık kuşlar ötmez çağlamaz sular

Toplarken hayaller hatıraları

Sallanan ağaçlar hülyaya dalar

Toz pembe, süt beyaz, portakal-sarı

Füsunlu yamaçlar sisli ovalar

İçimde at sürer aşk orduları

Bir başka renk alır gurbet akşamı

Kanlı bir cenk olur gurbet akşamı

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir millete ait şiir, edebiyat, sinema, tiyatro ve diğer sanat dallarının gelişmesi ve bu alanlarda önemli başarılar elde etmesi önemli bir kültürel olgudur. Kültürel olguların hem maddi hem manevi olarak meydana gelmesinde çevresel faktörler özellikle coğrafi unsurlar büyük rol oynar. Coğrafya yani vatan ve insan olmadan da kültürel yapılanmanın oluşumu imkansızdır. Tarihsel süreç boyunca toplumların birbirinin sanat, edebiyat ve kültür hayatından yakından etkilendiği bilinmektedir. Bu

etkileşimin dünyada en yoğun olarak gerçekleştiği coğrafya ise hiç şüphesiz medeniyetlerin beşiği olan Anadolu coğrafyası olmuştur. Dünya üzerinde yer alan ve birbirinden farklı coğrafi ve kültürel özelliklere sahip olan bölge ve kıtaların ilişkilerini sadece diplomatik ve politik münasebetlerle sınırlandırmak doğru olmayacaktır. Kafkasya'dan Balkanlara kadar dünyanın pek çok yerinde bu ilişkilerin sanat, spor, edebiyat ve sinema vb. alanlarda da gerçekleştiği bilinmektedir. Bu olgu, mekân ve kültür ilişkisinin kurulmasını yani çok geniş bir yelpazede kültür coğrafyasının oluşmasını sağlamıştır. Bu kültürel coğrafyada şair ve yazarlar içinde yaşadıkları dönemin siyasi, ekonomik, sosyolojik ve coğrafi şartlarını eserlerinin konusu haline getirmişlerdir. Köy hayatının içinde dünyaya gelen bir şairin eserlerinde bu olguyu işlemesi kadar doğal bir durum olmasa gerek. Yine savaş yıllarında yaşamını sürdüren bir kişinin o dönemde yaşadıklarını kaleme alması da bu durumla paralellik gösterecektir. Bu doğrultuda bir topluma ait tarihsel geçmiş o toplumun hayatıdır. Hayatın doğal akışı içinde gerçekleşen ve büyük oranda diğerlerinden farklı olan olay ve olgular toplumların hayat serüvenlerini etkilemiştir. Her milletin kendine ait inanç, norm, örf ve gelenekleri vardır ve bu özellikler sadece o toplumlara mahsustur (Güngör, 1992, 20). Bu durumun etkileri ve yansımaları şiir türlerini etkilemiştir. Her dönemde birbirinden oldukça farklı yapı, tarz ve üslupta eserlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Abdurrahim Karakoç'ta yaşadığı dönemden etkilenmiş ve şiirlerine bu durumu yansıtmıştır. Şiirin amacının millilik olduğunu ve halka karşı saygılı olmayı gerektirdiğini ifade etmiştir. 'Ağaçların nasıl ki kökünden uzakta büyüemeyeceği gibi bir gerçeklik varsa şairlerde kendi köklerinden meydana gelmiştir' (Karakoç, 1997, 48) düşüncesini yaşamının her evresine yansıtarak Türk edebiyat ve sanat hayatında önemli etkiler bırakmıştır. Türk milletine olan saygı ve sevgisi her zaman hayatında ve yaşamının her alanında var olmuştur. Yazdığı şiirlerde coğrafi öğelere sıkça yer vermiş, yayla hayatından köy yaşamına, çarpık kentleşme sorunundan deprem gibi doğal afetlere kadar pek çok konuya temas etmiştir. Hayatının belli dönemlerinde aşk ve sevgi konularını ana tema olarak kullanan şair, dönemselsel olarak doğa sevgisi, coğrafya, siyaset ve kültürel meselelerin üzerinde durmuştur. Bu çerçevede yapmış olduğumuz çalışmada mekân-insan-coğrafya-şiir etkileşimi irdelenmiştir. Şairin yaşamına, edebi kişiliğine ve eserlerinin detayları yukarıda ele alındığından dolayı tekrara düşmemek adına bu bölümde girilmemiştir. Abdurrahim Karakoç'un milli, kendi kültürel değerlerine ve yaşadığı coğrafyaya dayanan birleştirici yönüne dair genel bir perspektif çizilmiştir.

Yapılan bu çalışma kapsamında kültür-coğrafya-şiir bağlamında yapılacak çalışmalara ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler maddeler halinde sıralanmıştır:

- Doğal çevre ve insan arasındaki etkileşimin yoğunlaştığı günümüz şartlarında toplum hayatında çevre bilincini yükseltebilmek için büyük çabalar sarf edilmektedir. Bu doğrultuda sosyal hayatın adeta sözcüleri olan şairlerin, şiirlerinde yer alan doğal ve beşerî unsurların tespiti bu duruma katkı sunacaktır.

- Coğrafya biliminin temel yapısında insanın duygu ve düşünce dünyasına dair ögelere pek rastlanılmamıştır. Yapılan bu tarz çalışmalarda ise coğrafi unsurların edebi eserlerde kullanılma şeklinin ortaya koyulması alanın oldukça zengin olan konu çeşitliliğini arttıracaktır.
- Şairlerin şiirlerinde bulunan coğrafi unsurların belirlenmesine yönelik çalışmalar genç nesillerin vatan coğrafyasını tanınmasına olanak sunması bakımından önemlidir.
- Şiir, coğrafya ve kültür ilişkisine dair araştırmalar insanların hem bu konulara yönelik farkındalık düzeylerini etkileyecek hem de araştırmacılara geniş bir çalışma sahası sunacaktır.
- Sosyal bilimler arasında önemli bir konuma sahip olan coğrafyaya ait kuram ve teorilerin şiirler vasıtasıyla işlenmesi, coğrafya biliminin etki alanını genişletecektir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, H. (2012). “Disiplinlerarası İlişkiler Bağlamında Şiir ve Coğrafya”, *Studies Of The Ottoman Domain*, C. 2, S. 3, s. 1-25.
- Arı, Y. (2005). ‘Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13 (1), 311- 340.
- Avcı, R. (2008). Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi. Kahramanmaraş: T.C. Kahramanmaraş Valiliği.
- Avcı, R. (2012). Abdurrahim Karakoç, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* (1/2), 90-102.
- Bilgili, M. (2016). Coğrafya Öğretiminde Mekân ve Yer Karmaşası Üzerine Bir Araştırma. *Coğrafya Eğitimi Dergisi*. 2(1), 11-19.
- Boz, D. (2013). Kalemde Sevda Yüğü Biriktiren Şair Abdurrahim Karakoç, Kahramanmaraş: Öncü Yayınları, Mehmet Gümüşer Lisesi,
- Davey, L. (1991). The Application of Case Study Evaluations. *Practical Assessment, Research& Evaluation*.
- Filiz, M. (2010). Abdurrahim Karakoç’un Şiirlerinin Tematik Açından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülcehal, A. (2012). Beşinci Mevsimde Yaşayan Adam. Eraslan, H. (Ed.), *Hak Yol İslam Yazacağız Mihriban Hasan’a Mektuplar Üçgen Piramit’inin Zirvesindeki Cihan Şairi Abdurrahim Karakoç* (s. 19-23). İstanbul: Nar Yayınları.
- Güngör, E. (1992). Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güvenç, B. (1994). İnsan ve Kültür. İstanbul : Remzi Kitapevi.
- Hancock, R.D. & Algozzine, B. (2006). Doing case study research. New York: Teachers College Press.
- Karakoç, A. (1997). Beşinci mevsim. Ankara: Ocak Yayınları.
- Kazak, N. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Kurt, İ. (2013). Abdurrahim Karakoç. İstanbul: Anonim Yayıncılık.
- Özgüç, N. (1998). Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Saldere, G. (2001), Abdurrahim Karakoç’un Lirik Şiirlerinde Kelime Dünyası, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevim, O. (2014). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Bağlamında Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Bektaşî Edebiyatından Yararlanma Yolları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. I (17), 140-166.

Şehsuvaroğlu, L. (2016). *Abdurrahim Karakoç Şâir'in Haberci Olarak Portresi*. Ankara: Genç Arkadaş Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım A, Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.